

Visuomenėje keičiantis kartoms sunkiau rasti būdų, kokią tinkamą bendravimo formą ir kalbą pasirinkti su savo atžalomis. Vis sunkiau tampa apčiuopti tinkamą laiką, kada vaikiškas temas tėvų ir vaikų bendravime keisti suaugusiųjų pasaulio iššūkiais. Į šią komunikacijos ratą pamažu įsitraukia prokurorai, siekiantys šviesti paauglius teisinio švietimo kausimais, ginti jų interesus ir padėti, kai nedrąsu klausti ar smalsu žinoti savo atsakomybių ribas.

Susitikimus su septintokais – švietėjišką projektą su trylikamečiais Šiaulių mieste ir visame regione pradėjo įgyvendinti Šiaulių apylinkės prokuratūros prokurorai. Praėjusiais mokslo metais tokius susitikimus inicijavo Vilniaus apylinkės prokurorai, tad nutarta šiais mokslo metais didelio palaikymo sulaukusį projektą tęsti plačiau Lietuvoje. Šiaulių regione numatyta susitikti su 105 septintokų klasėmis. Apie darbą su nepilnamečiais ikiteisminių tyrimų metu kalbės su viena iš šio projekto dalyvių, Šiaulių apylinkės prokuratūros vyriausiojo prokuroro pavaduotoja Ligita Barauskiene.

Ligita, kuo ypatingas darbas organizuojant ikiteisminius tyrimus, susijusius su nepilnamečiais asmenimis?

Darbas su nepilnamečiais – specifinė veiklos sritis. Procesas tokiose bylose nėra įprastas, į jį įsitraukia daugiau bendradarbiaujančių institucijų, siekiančių apsaugoti net ir nusikaltusio nepilnamečio interesus. Žinoma, didelis dėmesys skiriamas ir nukentėjusiems nepilnamečiams, jų interesų gynimui.

Kokios nepilnamečių nusikaltimų tendencijos? Daugėja ar mažėja jų padaromų nusikaltimų?

Nepilnamečių nusikalstamumas visais laikais kėlė visuomenės susirūpinimą. Ypač teisėsaugos institucijų, skiriančių šiai sričiai ypatingą dėmesį. Tendencijos rodo, kad pastaraisiais dešimtmečiais labai kito ne tik nepilnamečių daromi nusikaltimai, bet ir darbas su nusikaltusiais. Nuo 2005 metų Lietuvoje nusikalstamų veikų, kurių padarymu buvo įtariami nepilnamečiai, sumažėjo net 75 % (nuo 4759 iki 1189).

Laikui bėgant kito ir pasekmės, taikomos nusikaltusiems vaikams. Anksčiau pagrindinis dėmesys buvo skiriamas nubaudimui, būtent kriminalinės bausmės paskyrimui, šiuo metu orientuojamasi į vaiko elgesio korekcijas. Dažniausiai pirmą kartą nusikaltęs nepilnametis atleidžiamas nuo baudžiamosios atsakomybės ir jam taikomos auklėjamojo poveikio priemonės. Būtent šios priemonės, mano nuomone, daro didelę įtaką sprendžiant atsakomybės klausimą.

Nepilnamečių nusikalstamumas šiandien sudaro labai nedidelę dalį bendro nusikalstamumo – vos 2,6 %, tačiau keisti visuomenės požiūrį į tai sudėtinga. Akivaizdu, kad siekiant suvaldyti nepilnamečių nusikalstamumą, yra pasiekta teigiamų rezultatų, o „perlaužti“ visuomenės požiūrį, kad šiuolaikinis jaunimas nėra nusikaltėlių karta, yra sunku. Skaitant paskaitas mokyklose, skleidžiamoje informacijoje, kad šiais laikais vaikai, paaugliai nusikalsta žymiai rečiau, sunkių smurtinių nusikaltimų padaroma daug kartų mažiau, tačiau visuomenės įsitikinimo taip greitai pakeisti nepavyksta.

Kaip keičiasi nepilnamečių nusikaltimų pobūdis?

2024 metais Lietuvoje nepilnamečiai buvo įtariami padarę 216 vagysčių – 8 įsibraunant į gyvenamąsias patalpas, 114 iš parduotuvių ir kitų prekybos vietų, 14 transporto priemonių vagysčių. Lyginant su 2008 metais, nusikalstamų veikų skaičius, kurių padarymu įtariami nepilnamečiai, itin sumažėjo. Pavyzdžiui, vagysčių skaičius smuko žemyn beveik 10 kartų. Ypač sumažėjo nužudymų, sunkių sveikatos sutrikdymų, plėšimų, vagysčių įsibraunant į gyvenamąsias patalpas, transporto priemonių vagysčių, vagysčių iš transporto priemonių ir viešosios tvarkos pažeidimų. Kiek mažiau sumažėjo seksualinio pobūdžio nusikaltimų ir vagysčių iš parduotuvių (Informatikos ir ryšių departamento inf.).

Reikia pripažinti, kad yra sritis, kurioje nusikaltimų skaičius auga, tai – nusikalstamų veikų skaičius, susijęs su draudžiamų narkotinių ir psichotropinių medžiagų vartojimu. Nuo 2006 metų iki 2024 metų jis augo net 4 kartus. Prieš 18 metų nusikalstamomis veikomis, susijusiomis su disponavimu narkotinėmis ar psichotropinėmis medžiagomis ir jų kontrabanda, buvo įtariami 55 nepilnamečiai, o praėjusiais metais tokių asmenų buvo 249.

Kaip manote, kas lemia nusikaltimų pobūdį ir nusižengti linkusį nepilnamečių elgesį?

Tikriausiai vienareikšmio atsakymo nėra. Negalima įvardinti, kad keičiasi tik nepilnamečių daromos nusikalstamos veikos. Keičiantis visuomenei, kinta ir nusikalstamo elgesio formos. Įtaką darantys veiksniai įvairūs – nuostatos, aplinka, kai kuriais atvejais smalsumas, gyvenimiškos patirties ar žinių stoka.

Susitikimų su moksleiviais metu kalbame apie jų atsakomybes, apie atskiras nusikalstamo elgesio formas nepilnamečių tarp nepilnamečių ir pastebiu, kad vaikai nuoširdžiai nustemba nežinodami, kad tam tikras elgesys gali būti laikomas nusikaltimu. Vaikai drąsūs ir žingeidūs, klausia, kas yra pornografija, kada už viešosios tvarkos pažeidimą atsakoma pagal baudžiamuosius įstatymus, koks elgesys jų atžvilgiu nėra normalus ir kada reikėtų ieškoti pagalbos.

Kiek svarbus pedagogų ar tėvų vaidmuo formuojant nepilnamečio atsakomybės jausmą, požiūrį į įvairių svaigalų vartojimą, nusikaltimų ar nusižengimų darymą ar tiesiog norą išbandyti kažką naujo ir neleistino?

Šiuo atveju tiek pedagogus, tiek tėvus įvardyčiau kaip svarbiausius šio mechanizmo elementus. Jų pastangos akivaizdžios. Bendraujant su mokyklų bendruomenėmis, pedagogais matyti, kad greta ugdymo proceso nepamirštama ir aktyviai dirbti šiais klausimais. Vaikų teisės, pareigos ir atsakomybės labai aiškiai dėstomos ir mokinio elgesio taisyklėse. Bendraujant su vaikais, akivaizdu, kad jiems šios temos nesvetimos, diskutuotos, tačiau kiek teikiama informacija pasiekia ir paveikia atskirą jaunuolį, sunku pasakyti.

Sakyčiau, kad labai svarbi įvairių priemonių visuma, kuri verčia žmones keistis – kartą į socializacijos centrą patekęs globojamas paauglys, išleistas atostogų, darsyk prasikalto. Po kurio laiko grąžintas į globojamą įstaigą darė naujus nusikaltimus ir buvo nuteistas. Tik šį kartą jis kalbėjo, kad „nori keistis, nori būti tarp žmonių ir nebedarys nesąmonių.“ Pasiėktas tam tikras asmens amžius, tuo pačiu prieita riba ir per laiką atėjęs suvokimas, kad nusikaltimų darymas nėra išeitis – buvo tos situacijos vieningai kartu dirbančių specialistų rezultatas.

Kaip rasti ryšį su jaunuoliu ikiteisminių tyrimų metu ?

Darbai su vaikais, paaugliais pasitelkiami psichologai, teisėsaugos institucijose taip pat specializuojamės darbai su nepilnamečiais. Ši veiklos sritis ne tik specifinė, bet ir prioritetinė, todėl besispecializuojantiems šioje srityje prokurorams reguliariai organizuojami mokymai, seminarai, diskusijos su įvairių sričių specialistais. Ikiteisminio tyrimo metu įsijungia nemažas ratas bendradarbiaujančių institucijų. Užtikrinamas procesas ir pasitelkiami įgūdžiai bendrauti su vaiku taip, kad jo atmintyje liktų kuo mažiau traumuojančių ir emocinę sveikatą žalojančių padarinių.

Kaip Jums, kaip prokurorei, savo srities profesionalai, neprarasti sveikos nuovokos? Kaip išlaikyti pusiausvyrą tarp teisinio profesionalumo ir žmogiškų emocijų?

Iš savo darbo praktikos pamenu labai jautrų atvejį, kai mažamečiai vaikai kentėjo nuo biologinės mamos, sistemingai mušančios savo atžalas diržu ir psichologiškai gniuždančios juos metų metus. Tą akimirką reikėjo ypatingai ryžtingo sprendimo – paimiti vaikus iš mamos. Tuomet net vietos seniūnas manęs nesuprato, sakydamas, kaip gali vaikai 10 mėnesių negyventi su savo mama, kai mama neveda asocialaus gyvenimo būdo, negirtauja. Dalyvaudami atvejo vadybos posėdžiuose kartu su kolegomis sprendėme, kada galime leisti mamai pradėti matytis su vaikais, nes buvo akivaizdu, kad ji nevertina savo elgesio su

vaikais kritiškai, manydama, kad jų atžvilgiu elgėsi teisingai. Po maždaug pusmečio įvyko virsmas, šioje situacijoje labai padėjo psichologai, dirbę su šeima. Gražiausia buvo tai, kad iš gilaus alkoholio vartojimo liūno, socialinių darbuotojų pastangomis buvo „ištrauktas“ vaikų tėvas. Jis, pats ilgą laiką taip pat kentėjęs nuo smurtaujančios žmonos, su vaikais buvo apgyvendintas socialiniame būste.

Negatyvias emocijas šioje vietoje atperka galutinis rezultatas – vaizdas, kaip vaikai džiaugėsi jų gyvenime atsiradusiu tėčiu, skaniu jo gaminamu maistu, namų šiluma. Atliekant šį ikiteisminį tyrimą mama buvo atleista nuo baudžiamosios atsakomybės, vaikai jai atleido, o ir ji pati dėdė dideles pastangas pasitaisyti, susitaikė su vyru.

Manau, kad bet kuriame ikiteisminiame tyrime reikalingas šaltas protas, tikėjimas tuo, ką darai ir begalinis patikėjimas žmogumi.

Ką kiekvienas galime padaryti kurdami sąmoningesnę visuomenę?

Bendradarbiauti. Nebūti abejingais, nesvarbu, ar atstovautume institucijai, ar savo, kaip piliečio, darbais kurtume geresnį rytojų. Bendradarbiavimas kuriant sąmoningesnę, saugesnę visuomenę yra galimas, kai pasitikime vienas kitu ir žinome, ko bendrai siekiame.

Get real time update about this post category directly on your device, subscribe now.

[Subscribe](#)